

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

GERMANY CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENCE, ENGINEERING AND
TECHNOLOGY**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY:
a collection scientific works of the International scientific conference –
Gamburg, Germany, 2025 Issue 6

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference « **INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY** ». Which took place in Gamburg, 2025.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA GIDRONIMLARNING LINGVISTIK VA QIYOSIY TAHLILI

Majidova Nilufar Komil qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 2-kurs magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi gidronimlar lingvistik jihatdan qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda gidronimlarning semantik, etimologik, morfologik va motivatsion xususiyatlari o'rganilib, ularning tarixiy shakllanish omillari aniqlanadi. Ingliz va o'zbek gidronimlarining nom berish mezonlari, til tizimidagi o'rni hamda madaniy-ma'naviy ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqot natijalari gidronimlarning toponimik tizimdagi barqaror va konservativ birliklar ekanini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: gidronim, toponimika, onomastika, qiyosiy tilshunoslik, suv obyektlari nomlari.

Kirish. Til va jamiyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlik toponimik birliklar, xususan, gidronimlar orqali yaqqol namoyon bo'ladi. Gidronimlar — daryo, ko'l, soy, buloq, dengiz va boshqa suv obyektlariga berilgan maxsus nomlar bo'lib, ular tilning eng qadimiy va barqaror qatlamiga mansub hisoblanadi. Ushbu nomlar nafaqat geografik obyektlarni belgilaydi, balki xalqning tarixiy taraqqiyoti, madaniy qarashlari, tabiat bilan munosabati va etnik xotirasini ham o'zida mujassamlashtiradi.

Zamonaviy tilshunoslikda gidronimlar onomastika va toponimikaning muhim tadqiqot obyektiga aylangan. Ayniqsa, turli til oilalariga mansub tillardagi gidronimlarni qiyosiy o'rganish ularning umumiy va milliy xususiyatlarini aniqlash imkonini beradi. Ingliz va o'zbek tillari genealogik jihatdan farqli bo'lsa-da, gidronimlar tizimida muayyan tipologik o'xshashliklar mavjud.

Mazkur maqolaning maqsadi ingliz va o'zbek tillaridagi gidronimlarni lingvistik jihatdan qiyosiy tahlil qilish, ularning semantik va etimologik asoslarini ochib berish hamda gidronimlarning milliy-madaniy mazmunini aniqlashdan iborat.

Metodologiya. Tadqiqot jarayonida bir qator zamonaviy tilshunoslik metodlaridan foydalanildi. Xususan:

- **qiyosiy-tipologik metod** – ingliz va o'zbek gidronimlarining umumiy va farqli jihatlarini aniqlash uchun;
- **semantik tahlil** – gidronimlarning ma'no motivatsiyasini ochib berish uchun;
- **etimologik tahlil** – nomlarning tarixiy kelib chiqishini aniqlash uchun;
- **morfologik tahlil** – gidronimlarning tuzilish xususiyatlarini o'rganish uchun.

Tadqiqot materiali sifatida har ikki tilda keng tarqalgan daryo, ko'l va suv havzalari nomlari tanlab olindi. Shuningdek, ilmiy adabiyotlar, lug'atlar va toponimik tadqiqotlar natijalariga tayangan holda tahlil amalga oshirildi.

Natijalar

Tahlil jarayonida ingliz va o'zbek tillaridagi gidronimlarning bir qator umumiy va xususiy xususiyatlari aniqlandi.

1. Semantik xususiyatlar

O'zbek tilidagi gidronimlarning katta qismi suvning tashqi belgilariga asoslangan. Jumladan, suvning rangi, ta'mi, harakati yoki miqdori nom berishda muhim rol o'ynaydi. Bunday gidronimlar xalqning tabiiy muhitni bevosita kuzatish asosida nomlash an'alarini aks ettiradi.

Ingliz tilidagi gidronimlarda ham semantik motivatsiya mavjud bo'lib, ko'pincha suv obyektining oqimi, chuqurligi yoki atrof-muhit bilan bog'liq xususiyatlari asos qilib olingan. Ayrim gidronimlar qadimgi tillarga oid leksik birliklarning semantik izlarini saqlab qolgan.

2. Etimologik qatlam

O'zbek gidronimlari turkiy, fors-tojik va qisman arab tiliga mansub etimologik qatlamlardan tarkib topgan. Bu holat mintaqaning tarixiy-lisoniy rivoji bilan bog'liq. Ayrim gidronimlar esa juda qadimgi, hozirgi til tizimida mustaqil ma'noga ega bo'lmagan arxaik birliklar asosida shakllangan.

Ingliz gidronimlarida esa kelt, rim va anglo-sakson davriga oid etimologik qatlamlar ustunlik qiladi. Bu gidronimlar ingliz xalqining qadimgi tarixiy bosqichlarini o'rganishda muhim manba hisoblanadi.

3. Morfologik tuzilish

O'zbek tilida gidronimlar ko'pincha sodda yoki qo'shma shaklda bo'lib, aniqlovchi komponentlar yordamida hosil qilinadi. Ingliz tilida esa ayrim gidronimlar affikslar yoki qadimgi leksik birliklarning fonetik o'zgarishi natijasida shakllangan.

Muhokama. Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ingliz va o'zbek gidronimlari umumiy tipologik belgilarga ega bo'lsa-da, ularning shakllanishida milliy va madaniy omillar muhim rol o'ynaydi. O'zbek gidronimlarida real-geografik belgilar ustun bo'lsa, ingliz gidronimlarida tarixiy-etimologik qatlam kuchliroq namoyon bo'ladi. Gidronimlarning uzoq vaqt davomida saqlanib qolishi ularning konservativ xususiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Bu jihat ularni tarixiy tilshunoslik va etnolingvistika uchun qimmatli manbaga aylantiradi.

Xulosa

Ingliz va o'zbek tillaridagi gidronimlar til tizimining muhim va barqaror qatlamini tashkil etadi. Ular xalqning tarixiy xotirasi, madaniy qadriyatlari va tabiatga munosabatini aks ettiradi. Tadqiqot natijalari gidronimlarning semantik va etimologik jihatdan boy ekanini hamda ularning qiyosiy o'rganilishi onomastika fanining rivojiga xizmat qilishini ko'rsatdi.

Mazkur maqola kelgusida gidronimlarni yanada kengroq hududiy va tipologik doirada o'rganish uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Superanskaya A.V. **Общая теория имени собственного.** – Москва, 2007.
2. Qorayev S. **O'zbek toponimikasi.** – Toshkent, 2005.
3. Begmatov E. **O'zbek onomastikasi masalalari.** – Toshkent, 2013.
4. Room A. **Placenames of the World.** – London, 1997.
5. Mills A.D. **A Dictionary of British Place-Names.** – Oxford, 2011.

